

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en allsidig kulturutredning och angående kulturpolitikens framtida utformning.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 47 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 83 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* hemställas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning beträffande kulturpolitikens framtida utformning.

I de likaledes till utskottet hänvisade likalydande motionerna I: 242 av herrarna *Adolfsson* och *Werner* samt II: 312 av herr *Hector m. fl.* föreslås att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig kulturutredning i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionerna I: 47 och II: 83 anföres bl. a. att det saknas klara riktlinjer för kulturpolitikens framtida utformning. Att satsa på produktionssidan var från början riktigt, men åtgärderna måste kompletteras med insatser för att stödja och sprida konsumtion av kultur. Kulturpolitiken måste ses som ett medel att förvalta och vidareutveckla den seriösa kulturen. Kultursociologiska undersökningar bör företas rörande formerna för och omfattningen av kulturkonsumtionen. Kulturstödets administration bör decentraliseras. Kulturpolitikens mål bör vara att stödja utan att styra. Samarbetet mellan stat och kommun på det kulturpolitiska området bör utredas. Man kan tänka sig statliga stimulansbidrag till kommunerna.

I motionerna I: 242 och II: 312 framhålles bl. a. att en huvudavsikt med samhällliga åtgärder på kulturområdet bör vara att söka förlösa och frigöra de mer eller mindre medvetet kulturhungrandes egna intentioner.

Den offentliga kulturpolitiska debatten illustrerar allvarliga brister i fråga om kulturaktiviteten. Den bekräftar också frånvaron av kulturideologi och avsaknaden av ett utstakat mål.

En kartläggning av olika frågor är behövlig. Denna kartläggning bör gälla inte blott sådant som kulturlivets innehåll och behövliga omfång i olika utvecklingsskeden, såsom i vår tids urbanisering och jäkt, utan även kulturbehovens omfång och art för den närmaste framtiden och i samband därmed behoven av samhällliga insatser för att upppamma en »kulturhunger», där en sådan ännu inte framträtt fullt synlig eller pockande, och medverka till att få denna tillgodosedd.

Motionärerna berör härefter vad de benämner konsternas livsvillkor och behovet av en kultursociologisk undersökning och lämnar bl. a. följande exempel på aktuella frågeställningar:

a) Befolkningens behov av kultur nu och under gynnsammare förutsättningar;

b) I vilken mån tillgodoses nu behoven?

c) Vad *slags* kultur bör det vara?

d) I vilken omfattning behövs verksamma kulturarbetare under skilda förutsättningar och utvecklingsförlopp?

e) Vore det ändamålsenligt med ett statligt departement för fritids- och kulturfrågor vid sidan av ecklesiastik- och undervisningsfrågorna?

f) Behöver ett organ skapas för samband mellan ett sådant departement (eller nuvarande ecklesiastikdepartementet) och lokaliserings- och miljöpolitiken?

Motionärerna anger ett stort antal delfrågor, som, delvis inom ramen för de nyss angivna spörsmålen, här anmäler sig och framhåller avslutningsvis att behovet av kulturaktivitet är stort även under tiden för den föreslagna utredningen och att delförslag från denna är önskvärda.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 83 och I: 242.

Utskottet har upptagit motionerna till gemensam behandling.

Utskottet

Motionernas allmänna syfte är, förutom en ökning och effektivisering av kulturstödet, att få till stånd åtgärder som möjliggör en bättre spridning av kulturaktiviteten, geografiskt och till olika medborgargrupper i samhället. I båda motionsparen understrykes bl. a. starkt vikten av att till grund för de fortsatta strävandena skall kunna läggas ingående kultursociologiska undersökningar. Motionärerna föreslår att utredning måtte ske beträffande kulturpolitikens framtida utformning (I: 47 och II: 83) respektive att en allsidig kulturutredning tillsättes (I: 242 och II: 312).

Utskottet har vid upprepade tillfällen haft att behandla motioner beträffande samma spörsmål som de nu aktualiserade eller dem närliggande frågor (utskottets utlåtanden nr 4/1962, 8/1963, 49/1964 och 24/1965). I det sistnämnda utlåtandet framhöll utskottet bl. a. att statsmakterna under de senaste åren beslutat åskilliga ågärder för att förbättra konstnärernas och konstutövarnas villkor och för att över huvud taget öka den kulturella aktiviteten hos de enskilda och inom kulturinstitutionerna. Utskottet erinrade om förslag i detta syfte som framlagts i statsverkspropositionen och om ett uttalande i propositionen att förslagen var särskilt inriktade på att stimulera kulturspridningen. Utskottet uttalade vidare att kultursociologiska undersökningar torde vara av värde bl. a. när det gäller att åstad-

komma en riktig avvägning och utformning av kulturstödet. Behovet av sådana undersökningar var emellertid uppmärksammat. Vad gäller ett tidigare framfört förslag om upprättande av ett kulturpolitiskt handlingsprogram har utskottet anfört betänkligheter angående den praktiska lämpligheten härav och framhållit risken för att ett sådant program kunde få inslag, innebärande dirigering av kulturarbetet.

Utskottet anförde i utlåtandet nr 24/1965 att mot bakgrunden bl. a. av den pågående planmässiga upprustningen av kulturlivet behovet av riktlinjer för fortsatt utbyggnad av kulturverksamheten syntes vara och i framtiden bli väl tillgodosett. En utredning torde icke fylla något praktiskt syfte. Utskottet avstyrkte motionerna, vilka icke föranledde någon riksdagens åtgärd.

En ledande tanke i de nu föreliggande motionerna är som ovan antyttts att det allmännas insatser i kulturarbetet skall bl. a. taga sikte på en decentralisering av kulturaktiviteterna till olika delar av landet. Det är enligt utskottets mening naturligt att till de största städerna med de särskilda resurser som där står till buds förläggs vissa institutioner som har karaktär av basinstitutioner och som självfallet är av stor betydelse som centra, varifrån olika kulturaktiviteter kan spridas över landet och vilka kan tjäna som impulsgivare till insatser inom kulturlivet på andra håll. Det må emellertid samtidigt starkt framhållas att den kulturella verksamheten runtom i landet rymmer inslag som är omistliga i kulturarbetet som helhet. Utskottet åsyftar härmed såväl den lokala teater- och konsertverksamhet o. d., vilken ofta kommit till stånd genom betydande insatser från kommunernas sida, som strävandena att tillvarata de värden som finns exempelvis i bygdekulturen. Det är därför en angelägenhet av stor vikt för det allmänna att skapa bästa möjliga förutsättningar för en nära samverkan i kulturarbetet mellan storstäderna och de mindre kommunerna och för ett kulturutbyte jämväl i riktning från de sistnämnda till storstäderna.

Genom riksdagsbeslut i början av 1960-talet och inrättandet år 1963 av en särskild kulturavdelning inom ecklesiastikdepartementet initierades en betydande allmän och systematisk upprustning av kulturlivet, inriktad på såväl fasta kulturinstitutioner som försöksverksamhet i syfte att åstadkomma en bredare kulturspridning, geografiskt och socialt. Utskottet har i sina ovannämnda tidigare utlåtanden lämnat uppgifter om hur detta upprustningsarbete fortskridit och om det omfattande utredningsarbete som pågår i hithörande frågor och som spänner över mycket vida fält. Utskottet anser sig icke ha anledning att ånyo beröra alla dessa spörsmål men vill framhålla att en fortsatt utveckling på den inslagna vägen markerats i årets statsverksproposition.

Sålunda har de under åttonde huvudtiteln upptagna anslagsposterna till allmänna kultur- och bildningsändamål i flertalet fall uppräknats, i vissa fall med rätt betydande belopp, i jämförelse med innevarande budgetår. Det må i detta sammanhang också framhållas, att föredragande departe-

mementschefen beträffande vissa ökade medelsbehov under posten Bidrag till särskilda kulturella ändamål anført bl. a. följande.

Det är här i de flesta fall fråga om insatser för konstnärlig utbildning och förbättrad kulturdistribution, som har en central ställning i de senaste årens kulturpolitiska strävanden. Jag anser därför att anslaget bör ökas för att göra det möjligt att på vissa punkter — särskilt sådana som berör utvecklings- och försöksverksamhet — förbättra det här äsyftade kulturstödet.

Utskottet vill i fortsättningen något beröra vissa pågående eller verkställda utredningar m. m. som synes vara av särskild vikt i det fortsatta upprustningsarbetet.

Således pågår inom arbetsmarknadsstyrelsen arbete med en sammanställning av material rörande arbetsmarknadens villkor och förhållanden i övrigt för olika grupper av kulturarbetare.

Vad beträffar *teaterverksamheten m. m.* har nyligen verkställts ett par utredningar angående dels statens skolor för scenisk utbildning och dels utbildning inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden. Departementschefen har anmält att en på dessa utredningar grundad proposition kommer att föreläggas årets riksdag. Vidare planeras för turnéteatrar en omorganisation, innebärande att Riksteatern och Svenska teatern skulle sammanföras till ett företag varjämte teater- och orkesterrådet har i uppdrag att utreda de bidragsberättigade teaternas, stadsteatrars och därmed likställda teatrars, ekonomiska förhållanden. Här antydda planering och utredning väntas medföra bl. a. att prövningen av anslag och bidrag till teatern fr. o. m. budgetåret 1967/68 kommer att ske med vissa nya utgångspunkter. Det må i detta sammanhang emellertid framhållas exempelvis att redan nu en uppräknig skett av bidraget till Borås stadsteater och att ett principbeslut föreslås angående inrättande av en länsteater med fast ensemble i Norrbotten. Likaså har ökade medel äskats för skolteaterverksamheten.

I fråga om *musiklivet* kan särskilt erinras om att försöksverksamheten med rikskonserter skall bedrivas i oförändrad omfattning i avvaktan på att konsertbyråutredningens betänkande om en rikskonsertorganisation, vilket lär framläggas inom kort, slutgiltigt prövats. Av intresse är även tillkallandet hösten 1965 av 1965 års musikutbildningskommitté för utredning av vissa utbildningsfrågor på musikområdet m. m.

Frågor om *konstutställningar m. m.* prövas av 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65). De sakkunniga har bl. a. i uppdrag att bedriva viss försöksverksamhet med riksutställningar av konst samt kultur- och naturhistoriska föremål. Beträffande planerna för denna verksamhet kan nämnas att i februari 1967 omkring 100 utställningar med lika kollektioner kommer att öppnas runt om i landet.

Frågan om *tidskriftsstöd* har uppmärksamrats i statsverkspropositionen. Det föreslås sålunda att ekonomiskt stöd skall kunna lämnas bl. a.

tidskrifter som ägnar sig åt den kulturella debatten eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom de skilda konstarterna.

Det må även erinras om att den s. k. antikvarieutredningen numera avgivit ett betänkande angående ett centralorgan för *kulturminnesvården*. Vid anmälan av utredningsförslaget har departementschefen bl. a. förordat vissa personalförstärkningar vid riksantikvarieämbetet och statens historiska museum i syfte bl. a. att aktivera utställningsverksamheten samt förklarat att utredning bör ske beträffande organisationen av *byggnadsminnesvården* med beaktande av möjligheten till decentralisering av beslutanderätten i hithörande frågor.

I fråga om anslaget till förvärv av *konst för statens byggnader* (tidigare benämnt »konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader») kan nämnas att anslaget budgetåret 1962/63 var 500 000 kronor medan för 1966/67 föreslås 1 800 000 kronor samtidigt som reservationen på anslaget är omkring 2 000 000 kronor.

Som ovan nämnts har i båda motionsparen starkt betonats vikten av att *kultursociologiska undersökningar* genomföres, vilka kan ge en fast grund för den framtida utformningen av kulturstödet och för bedömningen av vilka åtgärder som bör vidtagas för att effektivt främja kulturkonsumtionen. Det är uppenbart att denna fråga f. n. ägnas stor uppmärksamhet. Sålunda kommer i konsertbyråutredningens betänkande att ingå en kultursociologisk undersökning på musiklivets område. MUS 65 gör på sitt område en motsvarande undersökning. Inom teatern har Riksteatern i samarbete med Stockholms universitet startat en brett upplagd, detaljerad publikundersökning för utrönande av teaterintresset m. m. Undersökningen är avsedd att genomföras på alla platser i landet där Riksteatern ger föreställningar. Undersökningar på geografisk basis pågår vidare i Stockholm samt i Skaraborgs och Malmöhus län.

Utskottet vill vidare här omnämna ett projekt av stort intresse i förevarande sammanhang. Inom Nordiska kulturkommissionen har nämligen väckts förslag om inrättande på nordisk bas av ett estetiskt forskningsinstitut. Förslaget innebär bl. a. att forskningsarbetet vid institutet skulle få s. k. tvärvetenskaplig karaktär.

Utskottet får mot bakgrunden av det ovan anförda framhålla, att en allmän uppslutning skett kring önskemålen om en ändamålsenlig utformning av kulturstödet och om att kulturaktiviteter av olika slag göres tillgängliga för så många medborgare som möjligt. Många i motionerna anförda synpunkter utgör värdefulla bidrag till den allmänna debatten i dessa frågor. Inte minst är det enligt utskottets mening angeläget att söka åstadkomma lösningar av de viktiga spörsmålen om kulturdistributionens effektivisering, om ett nära samarbete i den kulturella verksamheten mellan staten och kommunerna och om ingående kultursociologiska analyser som kan ligga till grund för de fortsatta strävandena. Den avsevärda aktivitet

som såväl staten som kommunerna f. n. visar på kulturområdet bör emellertid kunna leda till goda resultat. Vad beträffar motionärernas förslag om utredning avseende hela kulturlivet får utskottet anföra att en dylik utredning skulle få att pröva frågor, vilka sammantagna spänner över utomordentligt stora och från varandra delvis vitt skilda områden. Härtill kommer att ett stort utredningsmaterial redan föreligger och att ytterligare material till grundval för praktiska åtgärder är att förvänta inom den närmaste tiden.

Utskottet får under åberopande av det ovan anförda hemställa,
att de likalydande motionerna I:47 och II:83 samt de
likalydande motionerna I:242 och II:312 icke må föran-
leda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 mars 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Möller, Sörlin, Enarsson, Hellebladh, Svanström, Hedlund, Nyman, Helge Karlsson, Torsten Hansson, Blomquist och Wirtén;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Wikner, Nilsson i Bästekille, Westberg, Nordgren och Svanberg, fru Hörnlund, herr Johansson i Växjö, fru Ekroth, herrar Johansson i Skärstad och From.

Reservation

av herrar *Svanström, Nyman, Wirtén, Westberg, Johansson* i Växjö, *Johansson* i Skärstad och *From*.